

Postanowienie z dnia 26 listopada 2009 r., III CZ 50/09

Zwolnienie od kosztów sądowych przyznane stronie w postępowaniu rozpoznawczym nie obejmuje postępowania ze skargi o wznowienie tego postępowania.

Sędzia SN Iwona Koper (przewodniczący)

Sędzia SN Kazimierz Zawada

Sędzia SN Dariusz Zawistowski (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie ze skargi Tatiany C. o wznowienie postępowania w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 2 grudnia 2004 r. oraz wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 28 września 2005 r. z powództwa Grażyny J. przeciwko Tatianie C. o zapłatę, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 26 listopada 2009 r. zażalenia pozwanej na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 2 czerwca 2009 r.

oddalił zażalenie i zasądził od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Krakowie na rzecz adw. Marty R. kwotę 1800 zł wraz z należnym podatkiem VAT tytułem kosztów zastępstwa prawnego udzielonego skarżącej z urzędu w postępowaniu zażaleniowym.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny w Krakowie postanowieniem z dnia 2 czerwca 2009 r. odrzucił zażalenie pozwanej na postanowienie z dnia 5 marca 2009 r., którym odrzucono jej skargę o wznowienie postępowania. Uznał, że zażalenie to nie zostało należycie opłacone, gdyż zwolnienie od kosztów sądowych przyznane pozwanej w sprawie, której dotyczyła skarga o wznowienie postępowania, nie rozciąga się na postępowanie zainicjowane wniesieniem tej skargi.

Pozwana zarzuciła w zażaleniu naruszenie art. 100 ust. 2 w związku z art. 100 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych

(Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm. – dalej "u.k.s.c."), art. 130² § 3 k.p.c. oraz art. 45 Konstytucji w związku z art. 6 europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284) i wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Apelacyjny, uzasadniając pogląd, że zwolnienie od kosztów sądowych przyznane w toku postępowania w sprawie, nie obejmuje postępowania ze skargi o wznowienie postępowania ograniczył się do stwierdzenia, iż takie stanowisko zajął Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 5 czerwca 2008 r., III CZP 142/07 (OSNC 2008, nr 11, poz. 122). To stwierdzenie zasadnie zakwestionowano w zażaleniu, gdyż uchwała ta nie odnosiła się do kosztów postępowania w sprawie ze skargi o wznowienie postępowania, natomiast zawarte w jej uzasadnieniu uwagi dotyczące postępowania ze skargi o wznowienie postępowania nie zawierają stwierdzenia, które Sąd Apelacyjny przypisał Sądowi Najwyższemu. (...) Uzasadnienie tej uchwały nie przemawia zatem wprost za stanowiskiem wyrażonym przez Sąd Apelacyjny, było ono natomiast prezentowane w innych orzeczeniach Sądu Najwyższego (por. postanowienia z dnia 24 sierpnia 2007 r., I CZ 98/07, nie publ. i z dnia 14 marca 2007 r., I CZ 5/07, nie publ.).

Dla oceny, czy zwolnienie od kosztów sądowych udzielone przed wydaniem prawomocnego orzeczenia zaskarżonej skargą o wznowienie postępowania obejmuje także postępowanie wywołane jej wniesieniem, istotne znaczenie ma natomiast wyrażony w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 5 czerwca 2008 r., III CZP 142/07, pogląd, że zwolnienie od kosztów sądowych przyznawane jest na potrzeby konkretnej sprawy i ma charakter tymczasowy. Sąd Najwyższy uznał, że zostaje w związku z tym „pochłonięte” przez uprawomocnienie się orzeczenia rozstrzygającego istotę sprawy. Ta argumentacja odnosi się niewątpliwie także do skargi o wznowienie postępowania, która podobnie jak skarga kasacyjna, przysługuje również od orzeczeń prawomocnych.

Dla rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia istotne jest jednak rozważenie, czy postępowanie ze skargi o wznowienie postępowania (postępowanie wznowieniowe) stanowi kontynuację dotychczasowego postępowania, czy też wniesienie skargi o wznowienie postępowania wszczyna nową, odrębną sprawę. Ze względu na charakter skargi o wznowienie postępowania bardziej przekonujące jest stanowisko, że jej wniesienie wszczyna

nową sprawę. Taką ocenę wyrażano też w judykaturze (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2006 r., III CZ 13/06, OSNC 2006, nr 10, poz. 176). W uzasadnieniu tego postanowienia podkreślono, że wniesienie skargi o wznowienie postępowania wszczyła nową sprawę i z tego względu konieczne było wymienienie skargi o wznowienie postępowania w art. 91 pkt 1 k.p.c., gdyż w przeciwnym razie mogłoby budzić wątpliwość, czy jej wniesienie należy do czynności „łączących się ze sprawą”, której skarga dotyczy. (...)

Nie ulega wątpliwości, że skarga o wznowienie postępowania może być wniesiona przez pełnomocnika ustanowionego w sprawie, której skarga dotyczy. Wynika to wprost z art. 91 pkt 1 k.p.c., nie oznacza to jednak, że strona zastępowana przez pełnomocnika ustanowionego przez sąd w postępowaniu wznowieniowym korzystała automatycznie także ze zwolnienia od kosztów sądowych, skoro przed stwierdzeniem przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 16 czerwca 2008 r., P 37/07 (Dz.U. Nr 110, poz. 706) niezgodności z Konstytucją art. 117 § 1 k.p.c., ustanowienie dla strony pełnomocnika było uzależnione od uzyskania przez nią zwolnienia od kosztów sądowych. Do tego argumentu odwoływała się skarżąca, podnosząc, że sąd ustanowił dla niej pełnomocnika w postępowaniu wznowieniowym, lecz nie udzielił jej zwolnienia od kosztów sądowych.

Stanowisko skarżącej jest w tym zakresie nieuzasadnione z dwóch powodów. Po pierwsze, niezgodne z przepisami ustanowienie przez sąd pełnomocnika – podyktowane błędną oceną co do przysługiwania stronie zwolnienia od kosztów sądowych – nie mogło wywołać skutku równoznacznego z przyznaniem zwolnienia od kosztów sądowych ze względu na treść art. 117 § 1 k.p.c. Po drugie, treść tego przepisu wskazuje, że wymaganie uzyskania zwolnienia od kosztów sądowych dotyczyło jedynie etapu ustanowienia pełnomocnika. Jeżeli strona spełniła ten warunek, to ustanowiony pełnomocnik uzyskiwał umocowanie do jej reprezentowania w granicach określonych w art. 91 k.p.c., bez względu na to, czy strona korzystała w późniejszym okresie ze zwolnienia od kosztów sądowych. Wskazuje to, że art. 91 k.p.c. jest przepisem szczególnym, określającym wyłącznie zakres pełnomocnictwa i nie rodzi on jakichkolwiek skutków dla uregulowanych odrębnie kwestii związanych z uzyskaniem zwolnienia od kosztów sądowych.

Ponadto rozwiązanie to jest podyktowane innymi względami niż podstawy do uzyskania zwolnienia od kosztów sądowych i dotyczy każdego rodzaju

pełnomocnictwa procesowego, a przy ustanowieniu pełnomocnika z wyboru kwestia zwolnienia od kosztów sądowych nie odgrywa znaczenia. Treść tego przepisu nie rozstrzyga zatem tego, że w postępowaniu ze skargi o wznowienie postępowania strona zastępowana przez pełnomocnika ustanowionego przez sąd może korzystać z udzielonego jej wcześniej zwolnienia od kosztów sądowych.

Dla stanowiska, że zwolnienie od kosztów sądowych przyznane w sprawie, której dotyczy skarga o wznowienie postępowania, nie obejmuje postępowania wznowieniowego dodatkowego argumentu dostarcza uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 5 czerwca 2008 r., III CZP 142/07, dotyczące postępowań wywołanych wniesieniem nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Sąd Najwyższy stwierdził, że w kodeksie postępowania cywilnego i ustawie o kosztach sądowych nie ma regulacji, z których można wywieść skuteczność sądowego zwolnienia od kosztów także w postępowaniach wywołanych ich wniesieniem. Wprawdzie do nadzwyczajnych środków zaskarżenia zaliczył jedynie skargę kasacyjną i skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, a skargę o wznowienie postępowania uznał za szczególny środek prawny, to wymaga pokreślenia, że wypowiedź na temat charakteru skargi o wznowienie postępowania i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie mieściła się w zasadniczym przedmiocie jego rozważań, w odniesieniu do skargi o wznowienie postępowania ograniczała się w praktyce do kwestii związanych z wykładnią art. 91 pkt 1 k.p.c. (...)

Charakter skargi o wznowienie postępowania budzi poważne wątpliwości i jest przedmiotem zróżnicowanych ocen. Oprócz oceny przedstawionej w uzasadnieniu wymienionej uchwały prezentowane jest także stanowisko, że skarga o wznowienie postępowania należy do nadzwyczajnych środków zaskarżenia. (...) Skoro przy ocenie charakteru skargi zachodzą trudności w jej jednoznacznym zakwalifikowaniu z tego powodu, że łączy ona cechy środka zaskarżenia i pozwu, celowe jest rozważenie, czy charakter tego środka sytuuje go bliżej nadzwyczajnych środków zaskarżenia, czy też środków prawnych innego rodzaju. W rozstrzyganej sprawie jest to istotne tym bardziej, że istota sporu dotyczy kwestii kosztów sądowych, a w art. 18 u.k.s.c. skarga o wznowienie postępowania nie została zakwalifikowana jako szczególny środek prawny podlegający opłacie sądowej; została wymieniona w art. 18 ust. 2, a zatem poza regulacją dotyczącą pism wszczynających postępowanie

(art. 18 ust. 1), obok m.in. apelacji, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

Ustawowa konstrukcja skargi o wznowienie postępowania zawiera niewątpliwie wiele rozwiązań charakterystycznych dla nadzwyczajnego środka zaskarżenia. Po pierwsze, skarga ta dotyczy orzeczeń prawomocnych, co w odniesieniu do skargi kasacyjnej stanowi podstawowe kryterium uznania jej za nadzwyczajny środek zaskarżenia. Po drugie, sąd po wniesieniu skargi ocenia dopuszczalność wznowienia, a także dopuszczalność skargi, co również upodabnia skargę o wznowienie postępowania do skargi kasacyjnej. Jeżeli skarga o wznowienie postępowania nie podlega odrzuceniu, co dotyczy także środków zaskarżenia, jej wniesienie wywołuje ten skutek, że sąd rozpoznaje sprawę na nowo, jednakże w granicach, jakie określa podstawa wznowienia, a zatem podobnie jak środek zaskarżenia. Także sposób orzekania przez sąd po rozpoznaniu skargi o wznowienie postępowania jest typowy dla środków zaskarżenia (zob. art. 412 § 2 k.p.c.). Oceniając charakter skargi o wznowienie postępowania nie można też pominąć kryterium formalnego, związanego z ulokowaniem przepisów poświęconych tej skardze w dziale VI tytułu VI kodeksu postępowania cywilnego, pomiędzy przepisami dotyczącymi skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

Nie kwestionując zatem szczególnego charakteru skargi o wznowienie postępowania, wynikającego głównie z odesłania zawartego w art. 406 k.p.c., należy przyjąć, że jest ona środkiem prawnym zbliżonym do nadzwyczajnych środków zaskarżenia i z tego względu uzasadnione jest takie jej kwalifikowanie.

Przyjęciu stanowiska, że zwolnienie od kosztów sądowych udzielonych w sprawie obejmuje postępowanie zainicjowane wniesieniem skargi o wznowienie postępowania przeczy także zasada, że udzielenie zwolnienia od kosztów sądowych powinno uwzględniać aktualną sytuację majątkową strony. W myśl tej zasady, sąd prowadzący postępowanie w sprawie powinien cofnąć przyznane zwolnienie od kosztów sądowych, jeżeli w toku postępowania odpadły ku temu podstawy. Przyjęcie, że zwolnienie od kosztów udzielonych w postępowaniu rozpoznawczym rozciąga się na postępowanie wznowieniowe podważałoby regułę uwzględniania aktualnej sytuacji majątkowej strony wnoszącej skargę o wznowienie postępowania. W przypadku tego środka jest to szczególnie istotne przy uwzględnieniu, że może on być wniesiony, inaczej niż środki odwoławcze i skarga

kasacyjna, nawet po okresie kilku lat od zakończenia postępowania rozpoznawczego (por. art. 408 k.p.c.).

Stwierdzenie, że zwolnienie od kosztów sądowych przyznane w postępowaniu rozpoznawczym nie rozciąga się na postępowanie ze skargi o wznowienie postępowania, wbrew stanowisku skarżącej, nie prowadzi do pozbawienia strony zwolnionej od kosztów prawa dostępu do sądu w postępowaniu wznowieniowym. Strona, która ze względu na swoją sytuację majątkową i rodzinną powinna korzystać ze zwolnienia od kosztów sądowych, może uzyskać takie zwolnienie w postępowaniu wywołanym wniesieniem skargi o wznowienie postępowania.

Z tych przyczyn zażalenie jest pozbawione podstaw i podlegało oddaleniu na podstawie art. 394¹ § 3 w związku z art. 398¹⁴ k.p.c.